

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-86>

УДК 338.2

ПРОБЛЕМАТИКА ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ПОВЕДІНКОВИХ ОБМЕЖЕНЬ

PROBLEMS OF BUSINESS ENTITIES' ACCOUNTING AND FINANCIAL INTERACTION IN CONDITIONS OF SOCIAL AND BEHAVIORAL RESTRICTIONS

Ліхоносова Ганна Сергіївна

доктор економічних наук, професор,
Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6552-8920>

Єльцова Тетяна Іванівна

магістрант,
Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4874-5023>

Likhonosova Ganna, Ieltsova Tetyana

National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»

В роботі проведено аналіз нормативних та організаційних заходів, які були зроблені для поліпшення економічного становища, що склалося в Україні під час дії карантинних обмежень спричинених поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19). Була розглянута низка законодавчих актів, прийнятих під час карантину, внесені ними зміни у існуючі закони України, зміни в обліково-фінансовій взаємодії суб'єктів господарювання з контролюючими органами, Пенсійним фондом та їх вплив на подолання економічної кризи. На прикладі підприємства, основним видом діяльності якого є оптова торгівля фармацевтичними товарами, досліджено результати дії цих змін. На базі дослідження запропоновано можливі заходи щодо подальшого покращення існуючого економічного становища для стабілізації економіки держави та подальшого виходу з кризи.

Ключові слова: обліково-фінансова взаємодія, суб'єкти господарювання, пандемія, економічний розвиток, соціально-поведінкові обмеження, стимулювання підприємств.

В работе проведено анализ нормативных и организационных мероприятий, которые были осуществлены для улучшения экономического положения, образовавшегося в Украине во время действия карантинных ограничений, сложившихся из-за распространения коронавирусной болезни (COVID-19). Были рассмотрены законодательные акты, принятые во время карантина, внесенные ими изменения в существующие законы Украины, изменения в учетно-финансовом взаимодействии субъектов хозяйствования с контролирующими органами, Пенсионным фондом и их влияние на преодоление экономического кризиса. На примере организации, основным видом деятельности которой является оптовая торговля фармацевтическими товарами, исследованы результаты действия этих изменений. На базе исследования предложены возможные мероприятия по дальнейшему улучшению существующей экономической ситуации для стабилизации экономики государства и дальнейшего выхода из кризиса.

Ключевые слова: учетно-финансовое взаимодействие, субъекты хозяйствования, пандемия, экономическое развитие, социально-поведенческие ограничения, стимулирование предприятий.

The study contains an analysis of regulatory and organizational measures taken by the government and local authorities of Ukraine to improve the economic situation in the country under quarantine restrictions caused by the spread of coronavirus disease (COVID-19). Detailed attention is paid to the accounting and financial aspects of the functioning of economic entities and the impact on their effectiveness of pandemic social and behavioural constraints. The main purpose of the study is to characterize the existing mechanisms of accounting and financial cooperation of economic entities of Ukraine under the existing quarantine restrictions. The authors considered a

number of legislative acts adopted during the quarantine, made changes to the order of functioning of the business environment of Ukraine. The main emphasis in the work is given to changes in the accounting and financial interaction of business entities with regulatory authorities, the Pension Fund and identifying their impact on overcoming the economic crisis. The results of these changes are studied on the example of an enterprise whose main activity is wholesale trade in pharmaceutical products. The implementation of certain economic legislation is analysed in detail from the standpoint of individuals – entrepreneurs, who are currently the main vulnerable part of business entities, legal entities, whose main activity is the production / supply of medical devices, budgetary institutions and public health facilities. Based on the analysis, it is proposed to continue the implemented measures to stimulate business, reduce the tax burden on businesses by regulating SSC rates, increase the threshold value of procurement of goods, works and services that do not require public procurement, further develop and improve existing electronic service for interaction with government agencies. Based on the actual data of certain business entities, the authors proposed possible measures for economic stabilization of the business environment and forecasting the possible consequences of further implementation of restrictive measures.

Keywords: accounting and financial interaction, business entities, pandemic, economic development, social and behavioural restrictions, enterprise incentives.

Постановка проблеми. З початку коронавірусної пандемії економіка усіх країн була паралізована. Наразі немає жодної країни, яка би не переживала економічну та фінансову кризу. Швидкі темпи поширення вірусу спричинили уповільнення економічного розвитку, збільшення фінансування медицини та соціальної допомоги, зупинення виробництв, зростання безробіття тощо. Зазнала змін й обліково-фінансова взаємодія суб'єктів господарювання. З боку нашої держави було введено ряд заходів стимулювання підприємств різної категорії та фізичних осіб – підприємців. Але наразі цього недостатньо. Перелік підприємств, що припинили свою роботу, зростає тим самим продовжує зростати безробіття та занепадати економіка країни. Тому дана ситуація змушує продовжувати дослідження та вдосконалення обліково-фінансової взаємодії суб'єктів господарювання для досягнення ними своїх економічних цілей в умовах соціально-поведінкових обмежень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості ведення економічної діяльності суб'єктів господарювання в умовах пандемії COVID-19 визначено у роботі Фурса В. А. [1], специфіка оподаткування фармацевтичних компаній в умовах пандемії досліджена у публікації Чорної А. М. [2], обліково-контрольний аспект дистанційної роботи викладено у своїй статті Писарчук О. В. та Марачевською А. В. [3]. Про те, що суб'єкти господарювання перебувають в умовах фінансової та економічної нестабільності зазначають автори вже досить тривалий час [4, с. 170–177; 5, с. 455–461]. Значення активної позиції розвитку малого підприємництва в структурі національної інноваційної системи України також займає ґрунтовний сегмент наукових досліджень сучасних авторів [6, с. 20–37]. Проте наразі, враховуючи перманентні умови зміни

бізнес середовища, залишається нерозкритою проблематика саме обліково-фінансової взаємодії суб'єктів господарювання в умовах соціально-поведінкових обмежень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є характеристика існуючих механізмів обліково-фінансової взаємодії суб'єктів господарювання України за умови існуючих карантинних обмежень.

Виклад основного матеріалу. Одним із багатьох факторів впливу на ефективність функціонування підприємств всіх розмірів та форм власності є оподаткування. Різноманітність податків та їх ставок, об'єкти оподаткування, строки сплати, штрафні санкції безпосередньо впливають на фінансово-економічні показники діяльності суб'єктів господарювання. Тому для підтримки бізнесу під час теперішньої складної економічної ситуації, що склалася через коронавірусну пандемію, держава в першу чергу ввела ряд заходів, направлених на полегшення економічного стану суб'єктів господарювання через механізм пільгового оподаткування та відтермінування штрафних санкцій.

Так Законами України № 530-ІХ від 17 березня 2020 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» [7] та № 540-ІХ від 30 березня 2020 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» [8] були внесені зміни у Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 року [9] які звільнили від ПДВ операції з ввезення на митну територію України та/або операції з постачання на митній території України товарів (у тому числі лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного

обладнання), необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій коронавірусної хвороби (COVID-19), перелік яких визначено Постановою Кабінету Міністрів України № 224 від 20.03.2020 р. [10]. Введення цих змін мало декілька позитивних наслідків:

- збільшилися ліміти для фізичних осіб – підприємців (наразі саме малий бізнес є основною найбільш вразливою частиною суб'єктів господарювання);

- полегшився економічний стан підприємств, основною діяльністю яких є виробництво/постачання виробів медичного призначення;

- економія бюджетних коштів державних закладів охорони здоров'я;

- збільшення кількості суб'єктів господарювання залучених до постачання у лікарні обладнання, необхідного для лікування від коронавірусної хвороби;

- підтримка суб'єктів господарювання, які через карантинні обмеження не мали можливості своєчасно сплатити податки, звільнивши від штрафних санкцій за деякі порушення податкового законодавства та нарахування пені з 1 березня 2020 року по останній календарний день місяця дії карантину, тощо.

Також цими законами були внесені зміни до Закон України № 922-VIII від 25 грудня 2015 року «Про публічні закупівлі» [11]. Як наслідок відбулося полегшення процедури закупівлі товарів, що стали гостро необхідними у закладах охорони здоров'я під час дії карантину.

Законом України № 1358-IX від 30.03.2021 р. «Про надання допомоги застрахованим особам на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» [12] встановлена одноразова допомога у розмірі 8 000,00 грн. в тому числі і фізичним особам – підприємцям що зазнали втрат через введення карантину. Розмір такої допомоги складає 3,52 прожиткових мінімумів станом на 01 січня 2021 року. Це не може компенсувати втрати суб'єктів господарювання за період дії карантину.

Поряд з цим мають велике соціально-економічне значення запроваджені механізми дистанційної взаємодії суб'єктів господарювання:

- наразі можлива дистанційна реєстрація відкриття фізичної особи – підприємця. Це реалізовано за допомогою Єдиного порталу державних послуг «Дія» [13];

- реалізована дистанційна взаємодія суб'єктів господарювання з Державною податковою службою через Електронний кабінет платника податків [14]. Тобто подання звітів, зміна системи оподаткування, листування, реєстрація податкових накладних відбувається дистанційно в електронному кабінеті без особистого візиту до податкової інспекції;

- також функціонування Порталу електронних послуг Пенсійного фонду України [15] суттєво спростило взаємодію суб'єктів господарювання під час дії карантинних обмежень. Наразі маємо дистанційний доступ до стажу працівників підприємства, лікарняних співробітників, реалізована можливість отримання в електронному вигляді ряду довідок з Пенсійного фонду;

- поступову збільшується електронний документообірот між самими суб'єктами господарювання, які беруть участь у господарській операції.

Проаналізувавши вплив цих заходів на діяльність підприємства, яке тісно співпрацює з закладами охорони здоров'я Харківської області постачаючи медичне обладнання, видаткові матеріали та вироби медичного призначення.

Узагальнюючі показники фінансових результатів господарської діяльності підприємства за «доковідний» 2019 рік, «ковідні» 2020 рік, 9 місяців 2021 року представлено у таблиці 1.

З приведених даних видно, що чистий дохід у 2020 році виріс у 3,37 разів у порівнянні з 2019 р., а за 9 місяців 2021 р. – у 6,65 разів у порівнянні з 2019 р. Подібна картина і з чистим прибутком: у 2020 році показник виріс у 16,5 разів у порівнянні з 2019 р., а за 9 місяців 2021 р. – у 28,32 разів у порівнянні з 2019 р.

Аналізуючи приведені показники можна сказати, що дане підприємство покращило свій економічний стан за період карантину. Це відбулося через різке зростання попиту на медичні вироби у даний період, та пере-

Таблиця 1

Узагальнюючі показники фінансових результатів господарської діяльності досліджуваного суб'єкта господарювання

Показник	2019 р.	2020 р.	9 міс. 2021 р.
Чистий дохід, тис. грн.	2725,1	9182,5	18116,9
Чистий прибуток, тис. грн.	16,9	278,8	478,6

Джерело: узагальнено авторами на підставі фактичних даних суб'єкта господарювання

розподіл бюджетних коштів спрямований на збільшення фінансування закладів охорони здоров'я. Також спростилися процедури закупівлі виробів медичного призначення, що значно скоротило строки укладання договорів та здійснення господарських операцій. Можливість подання електронних версій різноманітних довідок теж відіграло не маловажну роль у спрощенні та, відповідно, прискоренні здійснення господарських операцій.

Висновки. Скрутна економічна ситуація, що наразі спостерігається в Україні через карантинні обмеження, потребує введення механізмів регулювання та стимулювання господарської діяльності бізнесу. За пройдений більш як півторарічний період перебування у карантині було введено ряд змін у законодавчі акти країни, запроваджені нові методи обліково-фінансового взаємодії суб'єктів господарювання з державними органами (Державною податковою інспекцією, Пенсійним фондом України) та між собою під час здійснення господарських операцій. Проаналізувавши показники діяльності підприємства оптової торгівлі фармацевтичними товарами можемо сказати, що запроваджені заходи в даній галузі економіки дійсно працюють. Але це один з багатьох напрямків економіки України, якому зараз приділяється максимальна увага, куди були збільшені фінансові потоки. Інші галузі перебувають не в такому позитивному вигляді. Тому пропонуємо:

- продовжити роботу запроваджених раніше заходів стимулювання бізнесу;
- зменшити податкове навантаження суб'єктів господарювання за рахунок пониження на 50% ставок ЄСВ;
- збільшити порогове значення вартості закупівлі товарів, робіт і послуг, що не потребують проведення публічних закупівель;

– розвивати та поліпшувати існуючий електронний сервіс для взаємодії з державними органами.

Запропоновані заходи дозволять підприємствам залишатися на ринку та розвиватися в теперішній скрутний час. Зменшення ставки ЄСВ допоможе зберегти робочі місця та своєчасно виплачувати заробітну плату. Спрощення процедури закупівлі призведе до прискорення здійснення господарських операцій, тим самим збільшивши їх кількість. А вдосконалення електронного способу взаємодії суб'єктів господарювання спростить здійснення їх діяльності. Зазначені позитивні заходи сприятимуть покращенню та стабілізуванню економічного стану у країні під час обмежень, спричинених коронавірусом.

Виходячи з визначених цілей, у статті були проаналізовані та виявлені такі наявні механізми обліково-фінансової взаємодії суб'єктів господарювання України за умови існуючих карантинних обмежень: звільнення від ПДВ медичних товарів, необхідних для боротьби з коронавірусною хворобою, накладені мораторії на податкові перевірки, звільнені від штрафних санкцій де-які порушення з сплати податків, подання звітності, відмінено нарахування пені; поліпшене дистанційна взаємодія з контролюючими органами, органами статистики, Пенсійним фондом. Введені механізми призвели до покращення економічного стану суб'єктів господарювання, залучених у роботу галузі охорони здоров'я, підтримали підприємців, які опинилися в скрутному економічному становищі, робітників таких підприємств. Дані механізми виявилися дієвими і тому основним напрямком подальшого дослідження буде вдосконалення введених заходів та пошук нових, які зможуть вивести нашу країну з існуючої кризи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фурса В.А. Особливості ведення економічної діяльності суб'єктів господарювання в умовах пандемії COVID-19. *Актуальні питання діяльності суб'єктів господарювання в умовах пандемії COVID-19* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 лют. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 335–338.
2. Чорна А.М. Окремі питання щодо оподаткування фармацевтичних компаній в умовах пандемії COVID-19. *Актуальні питання діяльності суб'єктів господарювання в умовах пандемії COVID-19* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 лют. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 223–225.
3. Писарчук О.В., Марачевська А.В. Обліково-контрольні аспекти дистанційної роботи в умовах пандемії COVID-19: світові тенденції. *Актуальні питання діяльності суб'єктів господарювання в умовах пандемії COVID-19* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 лют. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 314–319.
4. Берницька Д.І. Проблеми розвитку підприємництва в умовах фінансової та економічної нестабільності. *Економічний форум. Науковий журнал*. 2016. № 3. С. 170–177.

5. Якушева О.В. Регіональні особливості економічного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 455–461.
6. Брітченко І.Г., Смерічевський С.Ф., Ахунзянов О.В., Банасько Т.М. *Закономірності і перспективи розвитку малого підприємництва в структурі національної інноваційної системи України*. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. 224 с.
7. Закон України № 530-IX від 17 березня 2020 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20#n39>
8. Закон України № 540-IX від 30.03.2020 р. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text>
9. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 року. Чинна редакція зі змінами та доповненнями від 25.02.2021 року. Київ : Видавничий союз «Андронум», 2021.
10. Постанова Кабінету Міністрів України № 224 від 20.03.2020 р. «Про затвердження переліку лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання, необхідних для здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій коронавірусної хвороби (COVID-19), які звільняються від сплати ввізного мита та операції з ввезення яких на митну територію України звільняються від оподаткування податком на додану вартість». URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/pro-zatverdzhennya-pereliku-likarskih-zasobiv-medichnih-virobiv-taabo-224200320>
11. Закон України № 922-VIII від 25 грудня 2015 року «Про публічні закупівлі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
12. Закон України № 1358-IX від 30.03.2021 р. «Про надання допомоги застрахованим особам на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1358-IX#Text>
13. Єдиного порталу державних послуг «Дія». URL: <https://diia.gov.ua/>
14. 141. Електронний кабінет платника податків. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/tax-invoices/provided>
15. Портал електронних послуг Пенсійного фонду України. URL: <https://portal.pfu.gov.ua/>

REFERENCES:

1. Fursa V.A. (2021) Osoblyvosti vedennia ekonomichnoi diialnosti subiektiv hospodariuvannia v umovakh pandemii COVID-19 [Peculiarities of conducting economic activity of business entities in the conditions of the COVID-19 pandemic] *Aktualni pytannia diialnosti subiektiv hospodariuvannia v umovakh pandemii COVID-19* [Current issues of business entities in the context of the COVID-19 pandemic: international materials. scientific-practical conf. (Kharkiv, February 26, 2021)]. Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs, pp. 335–338. (in Ukrainian)
2. Black A.M. (2021) Okremi pytannia shchodo opodatkovannia farmatsevychnykh kompanii v umovakh pandemii COVID-19 [Some issues regarding the taxation of pharmaceutical companies in the context of the COVID-19 pandemic]. *Aktualni pytannia diialnosti subiektiv hospodariuvannia v umovakh pandemii COVID-19* [Current issues of business entities in the context of the COVID-19 pandemic: international materials. scientific-practical conf. (Kharkiv, February 26, 2021)]. Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs, pp. 223–225. (in Ukrainian)
3. Pisarchuk O.V., Marachevskaya A.V. (2021) Oblikovo-kontrolni aspekty dystantsiinoi roboty v umovakh pandemii COVID-19: svitovi tendentsii [Accounting and control aspects of remote work in the COVID-19 pandemic: global trends]. *Aktualni pytannia diialnosti subiektiv hospodariuvannia v umovakh pandemii COVID-19* [Current issues of business entities in the context of the COVID-19 pandemic: international materials. scientific-practical conf. (Kharkiv, February 26, 2021)]. Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs, pp. 314–319. (in Ukrainian)
4. Bernitskaya D.I. (2016) Problemy rozvytku pidpriemnytstva v umovakh finansovoi ta ekonomichnoi nestabilnosti. [Problems of business development in conditions of financial and economic instability]. *Ekonomichnyi forum* [Economic Forum], no. 3, pp. 170–177.
5. Yakusheva O.V. (2017) Rehionalni osoblyvosti ekonomichnoho rozvytku maloho ta serednoho biznesu v Ukraini [Regional features of economic development of small and medium business in Ukraine]. *Ekonomika i suspiilstvo* [Economy and society], no. 8, pp. 455–461.
6. Britchenko I.G., Smerichevsky S.F., Akhunzyanov O.V., Banasko T.M. (2017) *Zakonomirnosti i perspektyvy rozvytku maloho pidpriemnytstva v strukturi natsionalnoi innovatsiinoi systemy Ukrainy* [Regularities and prospects for small business development in the structure of the national innovation system of Ukraine]. Kherson: Helvetica Publishing House, 224 p.

7. Law of Ukraine 30530-IX of March 17, 2020. "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Aimed at Preventing the Occurrence and Spread of Coronavirus Disease (COVID-19)". Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20#n39>

8. Law of Ukraine №540-IX of March 30, 2020. On amendments to some legislative acts of Ukraine aimed at providing additional social and economic guarantees in connection with the spread of coronavirus disease (COVID-19). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text>

9. Tax Code of Ukraine № 2755-VI of December 2, 2010. Current edition with changes and additions from 25.02.2021. Kyiv: Andronum Publishing Union, 2021.

10. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 224 of 20.03.2020. "On approval of the list of medicines, medical devices and / or medical equipment necessary to implement measures aimed at preventing the occurrence and spread, localization and elimination of outbreaks, epidemics and pandemics of coronavirus disease (COVID-19), which are exempt from import duties and operations on import of which into the customs territory of Ukraine are exempt from value added tax". Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-pereliku-likarskih-zasobiv-medichnih-virobiv-taabo-224200320>

11. Law of Ukraine № 922-VIII of December 25, 2015 "On Public Procurement". Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

12. Law of Ukraine № 1358-IX of March 30, 2021. "On Assistance to Insured Persons for the Period of Restrictive Anti-Epidemic Measures Imposed to Prevent the Spread of Acute Respiratory Disease COVID-19 Caused by SARS-CoV-2 Coronavirus". Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1358-IX#Text>

13. Unified portal of public services "Action". Available at: <https://diia.gov.ua/>

14. 141. Electronic office of the taxpayer. Available at: <https://cabinet.tax.gov.ua/tax-invoices/provided>

15. Portal of electronic services of the Pension Fund of Ukraine. Available at: <https://portal.pfu.gov.ua/>